

ÖRTÉNETI APOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi Iroda: Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

ERDÉLYI VÁROSOK FOLYAMODÁSA fejedelem Rhédey Ferenczhez.

Közli: Szilágyi Sándor.

I.

1657. nov. 14.

Illustrissime ac Celsissime Princeps domine domine nobis naturaliter clementissime, servitiorum nostrorum humillimam semper commendationem.

Isten ő szent felsége Nagyságodat birodalmában hosszú élettel, békességes szerencsés állapottal áldja meg.

Kegyelmes urunk fejedelmünk, az befoglalás felől való Nagyságod kegyelmes parancsolatját igen nagy alázatossággal vettük, melyben Nagyságod kegyelmesen committálván, hogy az székünkben háromezer hétszáz nyolczvan nyolcz veder bort foglaltassunk az fiscus számára, holott kegyelmes urunk ez mostani elmúlt partialis gyűléskor, az nemes ország előtt forogván az dolog, végeztettek az nemes országtúl, hogy pínzen vegyenek bort az fiscus számára, nem úgy penig az mint az vállúján indult, hanem az mint az szegénységgel megalkudhatnak, ezt tévén felcéljúl, hogy ha az creditorum borait, az kik ez mostani borból szükeldő üdőben egynehány száz forintra egy borocskát töltettek, azt is elvévén tőlek, az szegénységet ezután szükségek idejében meg nem segítik, pénzeket ki nem adják, romolni kell az szegénységnek, éhek is meghal benne, az ország dolgában

járó uri és más rendes vevőknek is borbéli gazdálkodással sem lehet az szegénység, ha azt az keveset is elfoglalják tőlek. Nagyságod azért kegyelmesen értvén az országnak abbéli végezéseket és deliberatumokat, Nagyságodnak alázatosan instálunk, Nagyságod méltóztassék kegyelmesen szemei elejében vonni az szegénységet és abbéli propositumát variálni, hogy ez iránt is az szegénység az Nagyságod kegyelmes szárnyai alatt maradhasson meg és napról napra nevedekhessenek; kiért az ur Isten Nagyságodat megáldja és életjét sokasítsa. Mi is nagy alázatos hűséggel fejünk fennállásáig Nagyságodnak megszolgálni igyekezzük. Quod reliquum est ejusdem Illustrissimae Celsitudinis Vestrae omnem prosperitatem comprecamur. Datum in civitate Medgyes die 14. novembris 1657.

Ejusdem Illustrissimae Celsitudinis Vestrae humiliter

fideles perpetuique servitores

SENATUS MEDIENSIS mp.

Külczim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi domino domino Francisco Redejelecto Dei gratia Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae domino et Siculorum Comiti etc. domino domino nobis naturaliter clementissimo etc.

Hátjegyzet. Mit irjanak az szászok az mostani választott fejedelemnek, kegyelmednek in specie oda küldtem, kegyelmed megláthatja Széki Sándor jó akaró uram, nem is akarnak adni fiscus számára bort, pínzen is bizony egy hordó horra való is nincsen, én régen áltolláttam már, ebben az helyben

való, ugy következő szükségét, fogyatkozást és szegényvállást, de én meg nem orvosolhatom. Isten az mi kegyelmes urunkot méltóságos fejedelemségébe s székibe hozván, kit adjon s engedjen Isten, én bár inend ha költözhetem az más világra, költözöm, mert immár is búsulok s félek s hát még tovább etc.

(A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.)

II.

1657. Nov. 7.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Domine noster nobis naturaliter Clementissime, Fidelium, perpetuorumque servitorum nostrorum, in gratiam Ejusdem Celsitudinis vestrae debitam humilimamque semper subjectionem.

Kegyelmes Urunk, az vasmetsző az nagyobb pecsétet megkészítvén, nagyságodnak alaküldöttük, mostan az kisebbiken munkálkodik, elkészülvén, azt is mentül hamarébb lehet oda küldeni nagyságodnak, el nem mutatjuk. Kegyelmes urunk jó emlékezetiben lehet nagyságodnak, mostan is az gyűlés alatt találtuk vala meg nagyságodat, alázatosan jelentvén, minemü sok alkalmatlanságot kell naponként szenvednünk az itt quartérozó katonák miatt, addig nem szűnnek meg, valamig nagy veszedelemben nem hozzuk egymást, ha mit cselekszik az elkeseredett szegénység velek, ne mi legyünk az oka; im csak szintén ma is egy asszonyt fosztottanak meg az utcában, tegnapelőtt egy hostáti atyánkfának felesen házára menvén a katonák, hogy javainak tékozlásáért szólott, házában bekergették, szoritották, az ablakon puskával belövöldöztek, csak isten oltalmazta meg, hogy meg nem ölték, kövekkel házában való kemenczjét összerontották, nyilván azt kiáltják, hogy öldökléssel mennek el mind. Ma monstrálták (igy) még őket, ugy vagy, hogy kihagytanak közölök s mi is megtaláltattuk vala a kapitányokat, keresvén azon, hogy az mely városi atyánkfiai ennekelőtte beiratták volt magokat, hagyná az város közé, szolgálna mi velünk nagyságtokat és a nemes országot, de instántiárknak semmi haszna

nem lón, többire azok miá vagyon búsulásunk. Sok foglalatos gondjai között nem terhelnök ebbeli panaszinkkal nagyságodnak méltóságos füleit, de conscienciánk ellen az szegénységnek miattok való nagy inségeket hivalkodó szemmel nem nézhetjük: könyörgünk azért nagyságodnak mint kegyelmes urunknak, méltóztassék bölcsen ebbeli nyavalyánkot meg-orvosolni és eleit venni, hogy az katonák miatt ne jusson utolsó pusztulásra az egész hostát s egyszersmind arról is parancsolni, az kiknek illik, hogy az városi adófizető embert írják ki az zászló alól, szolgálja mi velünk együtt nagyságtokat és az nemes országot, más rendbeliek is találkoznak az fizetését a zászló alatt szolgálni; nagyságodot ebbeli kegyelmességiért isten is megáldja; mi is fejünk fennállásáig tökéletes igaz hűséggel meg szolgáljuk nagyságodnak mint kegyelmes urunknak fejedelmünknek. De coetero Eandem Illustrissimam Celsitudinem vestram ad annos quam plurimos benevalere desideramus. Datum Claudiopoli die 7-a mensis novembris anno 1657.

Ejusdem Illustrissimae
Celsitudinis vestrae

humiles fideles
perpetuique servitores
FRANCISCUS FILSTICH Primarius
et GABRIEL Szölcösy Regius Judices,
caeterique jurati cives civitatis
Colosvar. m.p.

Külczim: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Francisco Rédey Dei gratia Electo Transylvaniae Principi, partium regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Dominó Domino nostro nobis naturaliter semper Clementissimo.

(Eredetije a m. kir. kamarai levéltárban.)

III.

1657. dec. 10.

Illustrissime ac celsissime princeps domine domine nobis semper clementissime, fidelium perpetuorumque servitorum nostrorum in gratiam vestrae celsitudinis humilimam semper oblationem.

Kivánsága szerént való idvességés szent áldásával, jó egészséges hosszú étellel-látogassa Isten nagyságotat hozzá tartozó szerelmesivel egyetemben.

Alázatosan jelentjük nagyságotnak mint kegyelmes urunknak, egynehány időktől fogván minden boldog emlékezetű fejedelmek idejében kegyelmes urunk, szegény hazánk és a több ez országban lévő városok közül a mi városunk is üres nem volt az haza szolgálatjára rendeltetett vitézlő rendek quartélyozása dolgából. Nem kevés fájdalommal, búsulással és elviselhetetlen kárral, többire kételenséggel is kell szenvednünk Rákóczi György kegyelmes urunk ő nagysága négy zászlóalja mezei katonáinak rajtunk való tartásokat, kik ország szolgálatjára legyenek-e ordinatusok avagy ő nagysága csak maga oltalmára tartsa őket rajtunk, mi, kegyelmes urunk, abban tudósok nem vagyunk. Nekünk, kegyelmes urunk, nincsen mit tennünk, ő nagyságát is innen való elszállítások felől megtaláltuk volt alázatosan, sőt mikor ő nagysága görgei házához jöve, akkor ő nagysága tekintetes ur hive, nemzetes Petki István uram által megtaláltata bennünket, hogy bár csak egy hétig szenvedhessük, azután ő nagysága elszállításokról gondot visel, mi, kegyelmes urunk, arra nézve mindennyi kárunkat is semminek tulajdonítván, ő nagyságának akarván kedveskedni, hadainak rajtunk való tartását békével szenvedtük, azután is két uttal ő nagyságát megtaláltuk alázatosan, ő nagysága kemény szókkal tractálván követünket, nem hogy ő nagysága elszállításokról instantiánkra kegyelmes választ tett volna, inkább ő nagysága láttatott fenyegetni bennünket, már kegyelmes urunk ő nagyságát tovább búsítani sem merjük, az katonai rendek pedig most is rajtunk lakván, szegénységinken sok éktelenségeket cselekedvén, mert ha tudnók, kegyelmes urunk, szokott rendtartás szerént, hogy ország szolgálatjára tartatnának, zúgolódás nélkül szenvednék szegénységink; ő nekik, kegyelmes urunk, legfövebb gondok azon vagyon, mi módon kárunkra, romlásunkra és javainkban való károsításunkra igyekezhessenek, azzal is fenyegetvén bennünket, a kellene, hogy mind

városostól halomban raknának bennünket (a mint kegyelmes urunk nagyságotnak küldött relatoriánkból is kitetszik cselekedetek), mi, kegyelmes urunk, ilyen embereket magunk veszedelmére miképen szenvedhessünk, nagyságot kegyelmesen szemlélheti; nagyságotnak mint kegyelmes urunknak könyörgünk alázatosan, méltóztassék bennünket kegyelmesen protegálni és innen való elszállításokról nekik parancsolni, mert miattok szegény hazánk pusztulásra kezd jutni. Ezt is alázatosan jelentjük nagyságotnak, ő nagyságának mind szüntelenül érkeznek jövőmenő postái, kik postaló, szekér adásra nem kevésé erőltetnek bennünket, ugy annyira, kegyelmes urunk, hogy szegénységink el nem viselhetik; nagyságotnak alázatosan könyörgünk, méltóztassék fejedelmi kegyelmességéből abból is protegálni és kegyelmesen informálni bennünket, abból is mihez tartsuk magunkat, nagyságotnak mint kegyelmes urunknak alázatosan megszolgáljuk. Isten tartsa és éltesse nagyságotat kedves egészségben. Datum in civitate M.-Vásárhely die 7. Decembris Anni 1657.

Ejusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

humiles fideles perpetuique
servitores

FRANCISCUS KOVÁCS

Judex primarius, caeterique jurati
cives ac universi senatores civitatis
Marus Vasárhely m.p.

Külczim: Illustrissimo ac celsissimo
principi domino domino Francisco Rhedaj
Dei gratia Electo Principi Transylvaniae,
partium Regni Hungariae domino et Siculo-
rum comiti etc. Domino, domino nobis semper
clementissimo. (P.H.)

(A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.)

ZILAH VÁROSÁNAK KÉRLEVELE II. Rákóczy Györgyhoz.

Közli: Szilágyi Sándor.

1658. novemb. 15.

Illustrissime princeps ac domine domine
nobis naturaliter clementissime.

Fidelitatis ac fidelium humiliorum servitiorum nostrorum in gratiam Vestrae Illustrissimae Celsitudinis perpetuamque semper oblationem.

Az ur Isten nagyságotat szerencsés boldog országlással s jó egészséges hosszú élettel áldja meg.

Kegyelmes urunk, elviselhetetlen és szenvedhetetlen bántódásink miatt kényszerítettünk nagyságotat mint kegyelmes urunkhoz alázatosan folyamodnunk. Elhittük kegyelmes urunk, hogy nem olyan véggel bocsátotta nagyságotat szegény romlott helyünkben hadait ide Zilahra, hogy teljességgel semminket ne hagyják, így praedáljanak, sőt fenytéket, instructiót adott eleikben. De sem az meghorogudt Istennel, sem az nagyságotat méltóságos kiadott kemény edictomával nem gondolván többire semmit, ily közönséges romlásban, veszedelemben is nem gondolják meg, hogy mint az megszedett szőlő, úgy maradtunk. Ugy vagy, az mennybeli rajtunk könyörülő Istennek voltaképpen soha meg nem hálálhatjuk, hogy (mint az Dánielt s három társait az égő kemenczében) úgy minket is megtarta ily hallatlan rettenetes veszedelemben. Mezőbeli takarmányunk penig, gabonánk mind az mezőben kinn lévén, hogy az pogány ellenség elérkezett, egy hónapig is nem mertünk házunkhoz alá jönni, mezőnkön veszett minden takarmányunk, gabonánk, a ki marhánk az ellenségtől megmaradott, kiváltképpen sertés marhánk, elvesztegettük, szénánknak is csak valami aljasabb részét kaphattuk, javainkban felette sok károkat vallottunk. Ily romlott állapotunkban is csak illendőképén bánnának javainkkal, csendesen szenvednők, de ugyan semminket nem akarják hagyni, házunknál az mi kevés takarmányunk volt s vagy, azt kiméletlen tékozzolják. Mezőnkön is az mi kevés szénánk volt, éjjel nappal tékozzolva zsákmányolják, az mit erőhatalommal el nem vehet, lopva is elveszi, marháinkat ölik, nyúzzák. Ingyen is gazdálkodtanak velünk s hatalmasul, erőszakkal s lopva is buznak, vonsznak, pusztitnak. Házakat felpernek, a mie vagy s találják az szegénységnek, csak az testét s lelkét hagyják, asztagot megvonsznak s

cséplik, minden istentelenséget cselekesznek, kapitányok fenytékin sem adnak semmit. Mi, kegyelmes urunk, immár el nem viselhetjük, immár is egynehány lakós ember itt hagyta házát s elment, nem szenvedhette az sok erőszaktételt. Mi is mind egyig itt hagyjuk házunkat, mert mi haszna itt való nyomoruságunknak, ha minden javainkat, a mi kicsiny maradt is, elpraedálják tőlünk. Éhel kell meghalnunk mind magunknak gyermekestől s mind kevés marháink, a mi a pogány ellenségtől megmaradott.

Könyörgünk alázatosan nagyságotat mint természet szerint való kegyelmes urunknak, méltóztassék fejedelmi kegyelmességéből azt az elviselhetetlen keserves bántódásunkat megorvosolni és azt az irgalmatlan tyrannus természetű hadat rólunk szállitassa másuvá avagy kemény fenytéket adván nagyságotat eleikben, tartozzanak meg az sok praedálástól, ne pusztítsanak el teljességgel. Az ur Isten nagyságotat földön mennyen érette megáldja, mi is együgyű méltatlan állapotunk szerint alázatos tökéletes hűséggel megszolgaljuk életünk fogytaig nagyságotat. Isten nagyságotat sok esztendeig boldogul szerencsésen éltesse s tartsa meg nagyságotat szerelmesivel. — Datum in oppido Zilah, die 15. novembris Anno 1658.

Nagyságotat mint kegyelmes urunktól kegyelmes választ várnak

Zilahi főbíró TULAS ISTVÁN esküdt tanácsával és polgártársaival egyetemben mp.

Külczim: Illustrissimo ac celsissimo domino domino Georgio Rákóczi, Dei gratia principi Transylvaniae, partium Regni Hungariae domino et sicularum comiti etc. domino nobis naturaliter clementissimo.

(A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.)

B. WESSELÉNYI MIKLÓS

HÜTLENSÉGI BŰNPERE.

Közi: Jakab Elek.

HARMADIK FEJEZET.

AZ ALPERES BÁRÓ WESSELÉNYI MIKLÓS BIZONYÍTÁSAI.

I.

ALPERESI OKLEVELEK.

(Folytatás.)

27-ik számhoz 17. tanu.

Alóírt Medve István tekintetes Darvay Ferencz urnak, tekintetes nemes Szathmár vármegye főszolgabirájának és esküdt társának tekintetes Ternyey János urnak báró Wesselényi Miklós ur ő nagysága dolgában letett hitem után adom ezen bizonyító levelemet az előmbe adott 6 vallató kérdésekre, u. m. az

1-re. 1834-ik esztendő Karácsony hava 9-ik napján tartatott közgyűlésében tekintetes nemes Szathmár vármegyének jelen voltam, a melyben a

2-ra. Tekintetes nemes Szathmár vármegye azon legelső utasítását, miszerént az urbéri V-ik cikkelyt, a jobbágyok örökös megválthatását, hogy országgyűlési követei mindvégig állhatatosan pártolják és törvénybe alkotni igyekezzenek, miután hirtelen visszahuzta és pótoló utasításul követeinek az ellenkezőt parancsolta, a nem várt pótoló utasítás iránt az országgyűlési követ urak egy felvilágosító s okokkal támogatott észrevételt közöltek a tekintetes KK. és RR-kel, ezen közgyűlésen felolvasandót. Báró Wesselényi Miklós ő nagysága és Kölcsey Ferencz urak ezen közgyűlésre megérkezvén, azon párt, mely az utolsó pótoló utasítást ezelőtt egy hónappal kivivta, ennek hírére megütöközt s félvén, hogy a tekintetes KK. és RR. ismét az első és így az eredetit fogadják el, állalkü emberek által azon balhírt terjesztették, mintha a feljebb tisztelt két ur azért utazott volna Nagy-Károlyba, hogy a tekintetes KK. és RR-nek eszet kölcsönözzenek s vagy akarják (vagy nem) a KK. és RR., velök az első eredeti utasítást elfogad-

tassák. „Szégyenére volna — úgy mond az egyik — megyénknek, ha báró Wesselényi és Kölcsey orroknál fogva tudnák hurczolni! Mutassuk meg nékik, — mondának mások — hogy nekünk is van belátásunk s akármit beszéljenek, maradjanak az utóbbi utasításunk mellett.“ S eképpen fellázított nemesség, egyik a dologhoz nem értve, a másik nagyobbaknak bókolva, szájról szájra tovább adta, míg egymást felingerelvén, elhatározták, hogy a közgyűlésen báró Wesselényi Miklós és Kölcsey Ferencz urak akármit szóljanak is a második pótló utasítás ellen, lelármázzák, kigunyolják. Ily előre elkészülve várván hát bé a felhevült indulatok báró Wesselényi Miklós és tekintetes Kölcsey Ferencz urakat, a közgyűlésbe érkezendőket, csufos gúnykac zaj fogadta el a hajdan harsány „éljen“ helyett, s ha szabad kicsiny dolgokat nagyokhoz hasonlítanom, a minapi „hozsánna“ helyett „feszítsd meg“ hallatott. Nem voltam lelkökben a megérkezendőknek, de ábrázatjokból olvastam a nem várt elfogadtatásokon lelki kitöréseiket az ezeken felül uralkodó magok okos visszatar-tásával, mely nem megvető mosolylyal vegyült. Folytonosan, megkezdődvén a gyűlés, a tekintetes elnök ur felnyitó beszéde után legelőször is egy régebben érkezett követi jelentés olvastatott fel, melynek végezetével tekintetes Uray Bálint másod alispány ur szólamlott meg, de nem is érdekelve a felolvasott tudósítást, egészen más dologról beszélt és mintegy indítványképpen arra kívánta birni a rendeket, hogy az utolsó pótló utasítástól semmiképpen el ne álljanak. Ezen czéliránytalan s helyen kívüli felszólása másod alispány urnak megelégedett de-

rültséget öntött el a báró Wesselényi Miklós ur egészére, mintegy magyaráztatva levén ez által gúnyos elfogadtatásának oka; egész nyugodtan kelt fel székéből; már mondandó: „filius ante patrem“, a midőn a tekintetes első alispány ur a bárót megelőzve, mondá: van itten még egy régebben érkezett követi tudósítás, melynek felolvasása után leend majd a tekintetes másod alispány felszólamlásának helye, s hogy a már beszélni akaró bárót megakadályoztathassa beszédében, annak felolvasását sürgette. Báró Wesselényi Miklós a tekintetes 1-ső alispány Kende Zsigmond urnak, mivel, a mint később is kitetszett, a báró is csak éppen annyit akart mondani, kinyilatkoztatásával meg lett volna elégedve, de már mivel éppen fennállott, a közgyűlésben való felszólaláshoz nem kevesebb jussal birt mint az előtte felszólamlott alispány urak, nem is álmodván arról, hogy ki ne hallgattasson, utánozni akarta a tekintetes első alispány ur szavait; de mihelyt szólni kezdett a báró, az elkészült nemesség harsány s a teremet megrázó hangon kiáltotta: „nem halljuk,“ nem hallgatjuk a bárót! Wesselényi Miklós ur annyival is inkább leült volna örömeztobb, mivel maga is látta, hogy szükségtelen azt ismételni, mi már az elnök ur által elmondattott; de minthogy ily szerénytelenül lelármáztatott, most már csak azt akarta kinyilatkoztatni a tekintetes rendeknek, a mi mind későbbi tettéből, mind érzékeny fej- és kézmozdulatiból s mind az újra meg újra elkezdett, de mindannyiszor lelármázott szavaiból kihuzható volt, hogy ő sem akart többet mondani, mit a tekintetes első alispány ur már elmondott. Látván a báró, hogy a lárma folyton tart és szóhoz nem jöhet, a tekintetes első alispány urat érzékenyen kérte, hogy csak annyi csendességet eszközöljen ki, míg három szóval kifejezi mondani valóját, de azon kívül, hogy azt megnyerte volna, némelyek által s nevezetesen pedig Ujhelyi Károly főadószedő ur által a báró ellen, mint a ki a köztanácskozást gátolja, tisztí kereset kéretett s ellene, noha minden következés nélkül, a tisztí ügyvéd által feltétetett és az elnök urnak be is adatott. Végre látván Wesselényi Miklós ur, hogy a lárma több óranegyedekig sem szünik meg

és szóhoz semmiképen nem juthat, annak bebizonyítására, hogy ő sem akart többet mondani, mint a mennyi már az elnök ur által elmondattott, egy papirosra irta ezen három szavakat: „olvastasson a tudósítás,“ melyet miután a lárma megszűnt s báró Wesselényi ezzel megelégedve leült, az utóbbi tudósítás pedig olvastatott.

A 3-ra. Az előbbeni körülményekből állalláthatta báró Wesselényi Miklós ur, hogy kiktől van körülvetetve; ugyanazért az utóbbi követi tudósítás felolvasása után, miután csakugyan szóhoz juthatott, a báró minden szavát talpraesőleg intézte; én minden szavára figyelmeztem és mintegy tűnődve vártam, miképpen fog ennyi ellenség ellen küzdeni? s ugy tapasztaltam, hogy öszvefüggő beszéde, melyben egymásban folyó okokkal megmutogatta az urbéri V-ik czikknek az egész magyar hazára áradandó hasznos következményeit, közkedvességet talált s az imént riadólag hangoztatott „nem halljuk,“ „nem hallgatjuk a bárót!“ „helyes“ és számos „éljen“ kiáltások kölcsönösen váltogatták egymást. Library Cluj

A 4-re. Báró Wesselényi Miklós ur egész beszéde folytában a királyi felség szentséges személye ellen legkisebb sértő szóval sem élt, a mi legvilágosabb onnan, hogy midőn a kormányról tett szavai közben másod alispány Uray Bálint a bárót arra intette: „vigyázzon a báró, nehogy felségsértés bünébe essen,“ és midőn a báró nyomon azt felelte vissza: „én most a kormányról szólok és én most is, valamint mindenkor, megkülönböztetem a királyi felség szentséges személyét a kormánytól,“ tekintetes másod alispány ur elhallgatott és nem ismételte a báró elmondott szavait, holott ha azon szavakban felségsértés vagy csak távol érintetve lett volna is, még mindenkinek eleven emlékezetében volt a báró elmondott szava, ismételni kellett volna mind a maga igazolására, hogy t. i. nem ok nélkül szólította fel a bárót, mind a királyi felséghez tartozott jobbágyi alázatos tisztelete hozta volna magával.

Az 5-re. Báró Wesselényi Miklós ur szavaiban nem hogy lázítás lappangott volna, sőt minduntalan azt mutogatta meg, hogy az urbéri 5-ik czikk törvénynyé alkotása által

mintegy elszakaszthatlan láncszemmel kapcsolódnak össze az ország minden rendű lakószai.

A 6-ra. Ezen kérdőpontban elhuzott szavakat ily veszedelmes értelemben és sorozatban, mint azok ottan állanak, báró Wesselényi Miklós ur egyáltalában nem mondotta, egészen más okoskodási renddel valának azok az ő jóra törekedő beszédében elszerkesztetve, s ezek itt nem egyebek, mint az egész beszédnek roszul felfogott töredékei s éretlen főtől téve ily az egész hazára nézve kárhuzatos alakban; s minden okoskodása oda mutatott, hogy ha jelenleg az V-ik cikkelyt a nemesség fogja megtagadni a néptől, könnyen következhetik, hogy a nemesség ellen, kit eddig is elnyomóinak tartott, veszedelmes állapotba helyezheti magát, látván, hogy sorsán jobbítani nem akar s tetté válhatik a bosszus érzés és vad lázadást szülhet tévedése, mely az egész nemzetre nézve szerencsétlen következményeket okozna. A nép zsirját emlegetvén a báró, tisztán kimagyarázta, hogy azon kifejezés alatt az adót, földesuri tartozásokat, tömérdek milliókra rugó katonai veszteségeket s egyéb előszámlálni is bajosan lehető, a nép által viselni szokott terheket értette.

Mely hogy eképpen történt legyen, arról tiszta lelkiesmérettel bizonyítok. Sz.-Váralján, junius 12-én 1838. Dálnoki Medve István m. k. (P.H.) Eredetiségét bizonyítottuk. Krassón, junius 21-én 1838. Darvay Ferencz m. k. Szathmár vármegye főszolgabirája (P.H.) és főesküdtje Ternyey János m. k. (P.H.)

27-ik számhoz 18. tanu.

Alól is megirt Jasztrabszky Ignác mai alólirt napon tekintetes nemes Szathmár vármegyének főszolgabirája tekintetes Darvay Ferencz és esküdtje Ternyey János urak által törvényes parancs előmutatása mellett felszólíttatván a végett, hogy a méltóságos báró Wesselényi Miklós ő nagysága ügyében az előmbe adott kérdőpontokra letett hitem után tennék tanubizonytságot, a mely felszólítás következtében igaz lelkiismerettel ezeket bizonyítom:

Jelen voltam az 1834-ik esztendei december 9-én tartatott közgyűlésében nemes

Szathmár vármegyének, a hol a gyűlés kezdetén az üdvözlő beszédek bevégeztével az országgyűlési követi tudósítások olvastattak fel.

Felolvastatván a régi tudósítás, másod alispány Uray Bálint ur felszólította a rendeket, hogy továbbra is maradnának meg az e részben már november 10-én adott pótló utasításaiknál. Ezen előadására másod alispány urnak felelni akart báró Wesselényi Miklós ur, de szóláshoz az ötlet hallgatni nem akaró sokaságnak lármájától nem juthatott, ámbár őt számos része a RR-nek meghallgatni kívánta. Így tartván szinte két óráig a láрма, sem a báró nem beszélhetett, sem pedig a jegyző nem olvashatta a későbbi követi tudósítást, sőt mint tanácskozást akadályozó ellen némelyek fiscalis actiót kiáltottak, melyet is főügyész Szerdahelyi Pál ur fel is tett, de a melyet a rendek helytelennek találván, félretétették.

Minékutána a csendesség is helyreállott s miután szólásra juthatott a báró, beszédei az urbéri V-ik cikknek elfogadását s abból következő hasznokat, a megtagadás esetében pedig abból származható veszélyeket tárgyalták és annak következtében oly utasítást akart adni a követeknek, hogy az említett V-ik cikkely mellett maradjanak. Arra is világosan emlékezem s tudom, hogy egész beszédében senkit a kormány ellen való ellentállásra vagy lázadásra nem ingerlett, semmi oly indítványt nem tett, melylyel a közcsend megháborításra, constitutionalis törvény megsértésére vagy ellentállásra ingerelhetett volna valakit, a királyi felséget a kormánytól megkülönböztetvén, a királyi felség iránt tisztelettel és jobbagyi hódolással szólt. A 6-ik kérdésben aláhuzott szavakat is báró Wesselényi nem mondotta.

Melyeket is a fentirtak szerint hit léttel bizonyítok. Költ Reszegén, 3-ik junius 1838. Jasztrabszky Ignác m. k. (P.H.) Eredetiségét bizonyítottuk. Költ Krassón, junius 21-én 1838. Darvay Ferencz m. k. nemes Szathmár megye főszolgabirája (P.H.) és főesküdtje Ternyey János m. k. (P.H.)

27-ik számhoz 19. tanu.

E folyó 1838-ik évi január 31-én költ

s a méltóságos kir. tábla előlölője M. Som-sich Pongrácz ur aláírása alatt emánált kényszerítő királyi parancsolat mandatum compulsoriumnál fogva ezen tekintetes nemes Szathmár vármegye főszolgabírája Darvay Ferencz és esküdt társa Ternyey János által azon kir. parancsolat ereje s értelméhez képest az eskettető báró Wesselényi Miklós ur részéről teendő vizsgálatételre ki lévén küldve, én is alólirt felszólíttatván, hit letétele után a velem közlött kérdőpontokra e következőkben teszem tanuvalomlásomat.

Azon közgyűlésben, melyet ezen tekintetes nemes Szathmár vármegye rendei mult 1834. esztendei Karácson havának 9-ik napján a megyebeli követektől érkezett hivatalos tudósításaik felett tartottak, én is jelen lévén, tudom, hogy egy rendbeli relatiója felolvastatván az országgyűlési követeknek és ahhoz 1-ször is báró Wesselényi Miklós akarván szólani, de semmi módon a nagy láрма miatt szóhoz nem juthatott, azt kiabálván: „nem halljuk“, igen sok ideig ezen leirhatatlan láрма tartván, kérte is a tekintetes elnök első alispány urat a nevezett báró több ízben, hogy csöndességet eszközöljen arra, hogy szólhasson e tárgyról. De teljességgel sok ideig nem engedték a láрма miatt szóra jutását. Minekutána báró Wesselényi Miklós szóhoz jutott, azon tárgyat vitatván, mely az V-ik articulusra (örökös megváltásra) az országgyűlési követeknek megyei utasításba kívánta adni azon okoknál fogva, hogy ennek megtudása miatt mely iszonyu veszteség háromlik az egész országra, mely szavakat leírni s előadni mint régen történt dolog tárgyáról nem tudhatom (éltes idejű lévén), annyira mégis emlékezem, hogy némelyek előtt inkább kedvességet mint ellenkezőt lelt a báró Wesselényi ur, mint nagy észtehetségű, előadásai és több okoknál fogva támogatott s példákkal előterjesztett beszédje, ugy látszott, némely hallgatótól helyben hagyást is nyervén sat. Ezen igen sokáig és hosszasan tartott oratiója s vitatása idején hogy nevezett báró Wesselényi Miklós ur a kir. felség szent személye ellen valamit szólott volna, azt nem tudom, nem is hallottam, hogy sértette

volna a kir. méltóságot, s a mikor tekintetes másod alispány Uray Bálint ur által felszólíttatott a báró, hogy némely szavaiban mint törvénysértők ellen valóban meg nem egyezik, arra a nevezett báró Wesselényi Miklós ur ilyen formán magyarázta ki magát, hogy ő egyedül a kormányt okozta, de a kormányzót vagyis a felséget, kihez hasonló jobbagyi tisztelettel tartozik, legkisebbet sem kívánja megsérteni, tudván a törvények szentségét és annak ellenére nem is nyilatkozik; annál fogva valami lázítás azon hosszas beszédében a bárónak, melylyel az ország státusait egymás ellen vagy a megyei rendeket a királyi felség és a hazai alkotmány ellen indította volna, nem vettem észre, sem nem tudom, sőt hogy az V-ik articulus elfogadásával az ország lakó-sai közt az egyetértés és békesség állandóságát mutatni s támogatni igyekezett.

Hogy pedig ezen elhuzott szavakat is mondotta: a kormány nem akarja ezt tekintetes KK. és RR., mely csalárd álorczát tévén ocsmányképére, kihuzta 9 millió ember zsirját s már most csak arra várakozik, hogy ezen 9 milliót ez által felingerelvén, annak körmei közül ő szabadítson, ekkor jaj nekünk tekintetes KK. és RR., mert szabad emberekből rabszolgákká a lacsonyodunk. Ezen kérdőpontokra annyit tudok, hogy ezeket báró Wesselényi Miklós urtól nem hallottam, nem is tudom, (igaz, hogy végzetét ezen zajos és lármás gyűlésnek, mint éltes ember gyengélkedő egészséggel lévén, ki nem állhattam) és leginkább az én tudtomra azon szomorú következéseket adta elő a báró, melyek az V-ik articulus megtagadásából eredhetnének, és hogy a kormány a nép zsirját szivja, erre is ugy emlékezem, hogy mondotta, de mindenkor csak a kormányt kívánta érdekelni beszédében.

A mi illeti a kir. fiscus tanuit, hogy azok báró Wesselényi Miklós ur ellen ellenséges indulattal viseltessenek, azt nem tudom és erről semmit nem bizonyíthatok.

Végezetre, hogy ezen december 9-én 1834 esztendei közgyűlés előtt tekintetes Kölcsey Ferencz és báró Wesselényi Miklós

urak ellen valami előkészületek lettek volna, azt nem tudom, hanem úgy látszott, hogy a miatt szóra nem juthatott a nevezett báró, a nagy lárma miatt (holott más-kor mindég a legnagyobb figyelemmel halgattatott) lehet gyanítani, hogy előre készült dolog lehetett, hogy báró Wesselényi Miklós szóhoz jutni ne engedtesse; de hogy kik voltak az indítói s ennek szerzői, azt teljességgel nem tudom. Mely fentirtakról eképpen teszem tanúságomat ezen bizonyító saját írásommal. Költ N.-Károly, 8-ik mártius 1838. Kotha Péter m. k. tekintetes nemes Szathmár vármegye táblabírája (P.H.) Eredetiségét bizonyítjuk. Krassón, június 21-én 1838. Darvay Ferencz m. k. nemes Szathmár vármegye főszolgabírája (P.H.) és főesküdtje Ternyey János m. k. (P.H.)

27-ik számhoz 20. tanu.

Alólirt minekutána nemes Szathmár vármegye főszolgabírája tekintetes Darvay Ferencz ur és esküdt társa által méltóságos báró Wesselényi Miklós ur ő nagysága ügyében előmbe adott kérdőpontokra hit alatt teendő felelet végett az előmutatott s méltóságos Somsich Pongrácz, királyi személyök ő nagysága aláírása alatt folyó év jan. 31-én költ törvényes kényszerítő parancsolatnál fogva felszólítottam volna, letett hitem után ezeket vallom:

Az 1-re. Nemes Szathmár megye mult 1834-ik év december 9-én tartott közgyűlésén jelen voltam.

A 2-ra. Az első alispány az üdvözlő, a jegyző a visszafelelő beszédeket elmondván, az országgyűlési követ uraknak mult 1834-dik évi november 28-ról költ s az országgyűlése menetelét tárgyazó tudósítások olvastatott fel, melynek felolvasása után másod alispány tekintetes Uray Bálint ur a nélkül, hogy a követ uraknak felolvastatott tudósításokat különösen érdeklette volna, beszédet tartott s a megye rendeit ugyan az 1834-ik november 10-én tartott közgyűlésből kelt s az urbéri szolgálatok örökös megváltását megtagadó pótló utasítások mellett leendő megmaradásra szólította, fel. Báró Wesselényi Miklós ur is felállott, de alig mondta ki: Tekintetes rendek! a gyűlés teremében

nagy lárma lett, melyet az első alispány lecsendesítvén, kijelenté, hogy még a követ uraknak egy tudósítások lenne felolvasandó. Mely elnöki kijelentés után a báró újra szó-lani akart, hanem a lárma még nagyobb lett, egy része hangosan kiáltván: „halljuk a bárót“, másrész: „olvasson a notárius!“ A lárma több ideig tartott, a notárius több ízben fogott az olvasáshoz, valamint a báró is csak egy két szóval leendő kihallgattatását a nagy lárma alatt, midőn ellene már egy rész fiscalis actiót kiáltott, hasztalan kérte, folytában tartó lárma alatt tekintetes Szerdahelyi Pál főügyész ur fel is tette a báró ellen az actiót s azt az elnöknek benyújtotta, a báró pedig egy darabka papirosra e szavakat írta: „olvastassék a tudósítás“ s azt a körül állóknak mutogatta, miután a hosszas lárma lecsendesedett, a megye rendei az actiót, ámbár a báró annak felvételét sürgette, félre vettetni kívánták s megsemmisítették.

A 3-ra. Az országgyűlési követ uraknak az urbéri V-ik czikkely tárgyában tett tudósítások felolvasása után az azon december 9-ik közgyűlésen jelen volt országgyűlési követ tekintetes Kölcsey Ferencz ur igyekezett a megye rendeit elsőbben is oda birni, hogy az örökös megváltás ellen adott s azt megtagadó pótló utasításokat huzzák vissza. Miután báró Wesselényi Miklós ur is a jobbágyi tartozások örökös megváltása elfogadását s az azt megtagadó megyei utasítás visszahuzását akarta eszközölni, beszédeben fontos okokat hordván elő, nevezetesen, hogy az örökös megváltás által mennyire fog a jószág becse emelkedni, a nemzeti ipar előmozdítani; említette azt is, hogy e megyében jelenleg is sok nemesek vannak, a kik jobbágyi tartozás alatti helyeken laknak. Főbb erősségül azt hozván fel utoljára, hogy ha a nemesség fogja a jobbágyoktól az örökös megváltási jogot megtagadni, fél ő, hogy a nemesség ellen gyűlöletes indulattal viseltetvén, előbb vagy utóbb kedvetlen következtést szülhet, a kitörés esetében csak a kormány lehet annak meggátolója. Mely beszédje s javallata a bárónak a megye rendei nagyobb része által „éljen“ kiáltással fogadtatott.

A 4-re. Báró Wesselényi Miklós a ki-

rályi felség személye ellen legkisebb sérelmes szót sem ejtett, sőt midőn másod alispány tekintetes Uray Bálint ur által, ki azon képzeletben volt, mintha a báró a kormány név alatt a királyi felséget értené, megszólíttatott, tisztán kijelentette: hogy ő mint akármelyik hiv alattvaló, a királyi felség sérthetetlen személye iránt, valahányszor szóba jön, a legmélyebb jobbágyi alázatossággal s tisztelettel emlékezik és szól, s hogy a királyi felség szentséges személyét sem máskor, sem most nem érdeklette, kormány név alatt csak a tanácsosokat s dicasteriumokat érti.

Az 5-re. Báró Wesselényi beszédében semmi lázító nem volt sem a királyi felség, sem a kormány, sem a hazai alkotmány ellen, egész beszédje csak oda célzött, hogy nemes Szathmár megye az örökös megváltás ellen adott utasítását vonja vissza; azon törvénycikkely elfogadásából jövődőlven ország lakosai közt az állandó békét s egyetértést, a mi a nevezett bárónak az alkalommal mondott beszédéből, hogy legforróbb óhajtása légyen, nyilván kitetszett.

A 6-ra. E kérdőpontban álló szavakat a báró nem mondotta, azt csak azok foghatják reá, kik személye iránt talán valami indulattal viseltetnek; az egész beszéde csak oda célzott, hogy az örökös megváltást a megye rendivel is pártoltassa, annak hasznos s az egész ország minden rendü lakósaira alkalmaztatta, ellenkező esetben annak megtagadásából származható kedvetlenségeket is emlegette; de azt, hogy a kormány ingerlené fel a népet, távolról sem állította. Az Uray Bálint alispány urhoz intézett feleletjében azon szavát: „a nép zsirja“, tisztán megmagyarázta, hogy ő a nép zsirja alatt az adót, melyet a nép bajosan teljesít, a katonai élelmezésbeli veszteséget s a földesuri tartozásokat értette s érti, melyekből a kormány s birtokosok élnek. Költ S.-Ujlakon, márczius 11-én 1838. Kerekes László, tekintetes nemes Szathmár megye becsül. alügyésze (P.H.) Eredetiségét bizonyítjuk. Krassón, 21-ik junius 1838. Darvay Ferencz m. k. tekintetes Szathmár megye főszolgabirája (P.H.) és főesküdtje Ternyey János m. k. (P.H.)

27-ik számhoz 21. tanu.

Alólirt Vörösmarthy Károly folyó 1838. év márczius hava 12-ik napján tekintetes Szathmár vármegye főszolgabirája tekintetes Darvay Ferencz és esküdtje Ternyey János urak által méltóságos Saardi Somsich Pongrácz királyi személynök ő nagysága aláírása alatt ugyan folyó év januárius hava 31-én Pesten költ s méltóságos Hadadi báró Wesselényi Miklós ur részére kiadott törvényes vallató parancsolat előmutatásával felszólítván az iránt, hogy hitletétel mellett a tisztelt báró ur igazságos kívánsága következésében az előmbe adott kérdőpontokra adnék egyenes feleletet, ezen felszólítást, mint törvényest elfogadván, vallomásomat mellőzhetetlen kötelelességemnél fogva lelkiismeretem egyenes sugallásából a következőkben teszem meg:

Az 1-re. Nemes Szathmár vármegyének mult 1834-ik észtenő deczember 9-én Nagy-Károlyban tartatott közgyűlésén annak kezdetétől fogva egész végéig jelen voltam.

2-ra. A szokott elnöki beköszönő s jegyzői elfogadó beszédek után elnök tekintetes Kende Zsigmond 1-ső alispány ur előadá, hogy az országgyűlési követeknek legközelebb érkezett tudósításaik volnának legelőbb is tanácskozás alá veendő, mire a jegyző felolvasott egy követi tudósítást, mely, ha jól emlékezem, az urbéri V-ik cikkely 2-ik szakaszát nem érdekelve, más ugyancsak az urbéri tárgyban tartozókról szólt. Erre tekintetes Uray Bálint másod alispány ur felállván, felszólítá a nagy számmal egybegyűlt megye rendeit, hogy a 10-ik novemberben tartott közgyűlési határozat mellett maradnának meg, mivel véleménye szerént semmi ok nem volna arra, hogy attól elálljanak, mely felszólítást egy hangos „maradunk“ követte. Uray Bálint másod alispány ur után már akkor fennállott báró Wesselényi Miklós ur kívánt szólani, de szokott megszólító: Tekintetes Rendek! felszólítását az elnök azzal vágta ketté, hogy a mennyiben még egy ujabbban érkezett tudósítások is volna a követeknek ugyan az urbéri tárgyában, vélekedése szerént előbb az volna felolvasandó, s ha ebben sem volna

semmi olyan, mi a rendeket újabb tanácskozásra bírhatná, akkor lehetne a tárgyra nézve berekesztő határozatot mondani. Ezen idő alatt báró Wesselényi Miklós ur folyvást fennállott s ismét szólani kívánt, de a nagy láрма miatt, melyet egyfelől „olvastasson a tudósítás“, „olvasson a notarius“, másfelől „halljuk Wesselényit“, „nem halljuk a bárót“ szavaknak zavartan egybeütköző éktelen kiabálása okozott, beszédhez nem juthatott s többszöri dörgő felkiáltása: „Tekintetes Rendek“ sikeretlenül hangzott el s a tisztelt báró urat minden kérései s felszólításai mellett is szólani nem engedték. Ennek oka az volt, hogy a megyei rendeknek nagy része az urbéri V-ik cikkely 2-ik szakaszától balul volt értesítve; s esmervén báró Wesselényi Miklós urnak már több megyei gyűlésben közkedvességgel s méltánylott figyelemmel elhangzott ékes győző szónoki tehetségét s tudván bizonyosan azt már előre, hogy ő a kijelölt törvénycikkely mellett fog szólani, féltek, nehogy a rendek többségét a 10-ik novemberi közgyűlésből az urbéri V-ik törvénycikkely 2-ik szakasza tárgyában küldött pótló utasításnak, melyben a jobbágytelkek örökös megválthatása megtagadva volt, az adózóknak megváltoztatására birja s egy azzal éppen ellenkező utasítást eszközölgön adatni. Nem örömet kívánták tehát azt hallani, kinek megszólamlása ily félelmet ébresztett kebleikben. Még egy más, a fontoló észnek komolyabb bírálata alá nem eresztett s könnyed hiszelékenységgel igaznak elismert szóbeszédéből támadott harag is volt az oka annak, hogy báró Wesselényi Miklós ur vármegyét gúnyoló szavakkal illetvén egy és más helyen, azt is mondotta volna, hogy az egész megyét czérnaszálon hordozza. Mely harag a máskor közkedvességgel fogadott tisztelt báró urra nézve mindjárt a gyűlésbe beléptekor sokak által hidegen, sőt némelyek által gúnyosan lett fogadásából, az utóbbi a „nem halljuk a bárót“, menjen vissza Erdélybe, nem hordozza a báró czérnaszálon Szathmár vármegyét szavak bosszus haragot rejtő hangon való kiáltásából egyszerre kimagyarázható volt. Kérte a báró ur az 1-ső alispány urat, hogy neki a szólha-

tásra csendességet eszközölgön, mivel úgy hiszi, hogy jussa van szólani. Melyre az 1-ső alispány ur azon feleletet adá, hogy mivel a rendek akarata az volna, hogy a tudósítás olvastassék fel, várja el azt a báró ur és akkor az első szólhatási jussa leend. De a tisztelt báró ur mind csak szólani kívánt, hanem azt a rendek iszonyu lármája ismét meggátolta. Utóbb csak három szót kívánt, de azt sem engedték, sőt a rendek felhevesebb tagjai szólhatása ki nem fáradott szorgalmazását a közakarát ellen való szegülésnek magyarázván, ellene actiót kiáltottak, mely Szerdahelyi Pál ügyész ur által fel is tétetett. Hanem a feltett s már az elnöknek is a nagy láрма alatt benyujtott actió, noha azt a tisztelt báró ur így szólván: „csak vegyék fel a tekintetes RR. az actiót, hadd lássa a világ, hogy Szathmár vármegye fiscalis actió alá vetette báró Wesselényi Miklóst azért, mert közgyűlésen törvényes jussa szerint szólani akart,“ maga felvétetni kívánta, minekutána a kimondani akart három szót papirosra leirva felmutatta volna a tisztelt báró ur, mely ebből állott: „olvastassék fel a tudósítás“, ellene fel nem vétetett. Így sokára csendesség lön s felolvastatott a 2-ik követi tudósítás is, mely a sokszor felhívott urbéri törvénycikkely 2-ik szakaszát érdeklé. Ennek felolvastatása után tekintetes Kölcey Ferencz ur, megyénk akkori első követje szólott s éles okokkal, erős édesen ható beszédjé az említett urbéri cikkelyt a képviselő tábla szerkesztése szerint meghagyatni javallá.

3-ra. Utána báró Wesselényi Miklós ur állá fel és ő is azon urbéri törvénycikkelynek az alsó tábla szerénti szerkesztését ajánlá a megye rendei által megtartatni s ugyanazon évbeni 10-ik novemberi gyűlésből küldött pótló utasítást visszavonatni javasolta. Ezen tárgy körül forgott egész beszédje, több okokat hordott ajánlása támogatására elő, melyekre mind, régibb lévén már az eset, nem emlékezem. Tudom, a többek közt említette ezeket: „hogy a nemességnek igen szükséges volna az adózók iránt azon engedménnyel, mely az urbéri V-ik cikkely 2-ik szakaszában az örök megválthatás által adódna, élni; mert az adózó nép különben is már rég óta úgy tekinti a földes urakat, mint

tulajdon elnyomóit, s bizonyos hidegséggel, sőt gyűlöléssel viseltetik irántuk, mint boldogulhatása és természeti jussainak gyakorlása, a vagyon szerezhetés és birhatás gátlói iránt, és így csak azon czikkely megállásával volna reménylhető, hogy a nemzetnek birtokkal biró része az adózók annyira elvesztett bizodalját visszaszerezheti. Továbbá, hogy ezen mód lenne legbiztosabb az adózó nép megalégedetlenségéből eredő bosszú-szomjuhozásból a hazában támadható szomorú és veszélyes következtéseknek, mint a milyenek érek már hazánkat Dózsa György és a cholera idejében, kétségen kívül való elhárításukra, végre hogy a vagyonnal birók csak akkor nevezhetnék tulajdonuknak birtokaikat, ha azokkal szabadon és örökre rendelkezhetnének, és csak akkor lenne a birtoknak igazi becse, ha a megvevő bizonyos lenne az iránt, hogy azt megvévén, miatta senki által soha nem háborittatik, mi hazánkban csak akkor lenne, ha az urbéri V-ik czikkely 2-ik szakasza által a jobbágytelkeknek örök megválthatása az adózóknak megengedtetnék. Báró Wesselényi Miklós ur beszéde ha nem is az egybegyült rendek egésze, de annak számosabb része által megalégedéssel és helybenhagyással fogadtatott, mit onnan magyarázok, hogy őt beszéde közben, mint annak elvégeztével a talált rokonérzésű kebleknek el nem fojthatott harsány „éljen“ kiáltásai hangoztatták a gyűlési teremet.

4-re. Báró Wesselényi Miklós ur a felség személye vagy a királyi méltóság ellen semmit sem szólott, azt nem is illette semmi gunyoló, sértő vagy csak illetlen szóval is, midőn Uray Bálint másod alispány ur, ki a báró által említett kormány név alatt a királyi felséget vélte sérteni, megszólította, hogy a felség ellen sérelmes kifejezéssel kár volna élni, azt felelte a tisztelt báró ur: „a felség szentséges személyét sem most, sem soha nem érdeklettem, a mit mondtam, azt a kormányról mondtam, mely alatt értem a dicasteriumokat és tanácsosokat.“ Nem is hallottam soha, több izben volt pedig szerencsém megyénk gyűlésén hallani beszédét báró Wesselényi Miklós urnak, hogy valaha a királyi felséget illetlen kifejezésekkel illette volna, sőt a kormánytól mindenkor elvá-

lasztá, mondván: nem értem koronás fejedelmemet a kormány alatt s elhunyt felséges királyunkról is mindég mint atyáskodó jó fejedelemtől szólt.

5-re. Báró Wesselényi Miklós ur által a nevezett gyűlésben elmondott beszédek irányzata éppen nem volt az, hogy valakit lázadásra, erőszakos tette, a királyi felség vagy a kormány ellen s alkotmány ellen való felállásra indítsen, ingereljen. A béke, kölcsönös bizodalom megszerzése, szeretet, az érdekek egyesítése, a közcsendesség feltartása, szóval a haza java eszközlése volt czélzata báró Wesselényi Miklós ur beszédeinek, melyeket nyilván kimondva érthetett az el nem fogult hallgató. Azon veszélyeknek eleven színekkel való festése is, melyeket mint az adózó nép megalégedetlenségéből s forró vágyainak elérhetése gátlásából eredhetőket előadott, egyedül oda czélozának, hogy a megye rendeit azok által a sokszor említett törvényczikkely iránt adandó kedvező utasításra bírván, véleménye szerint a közcsendességet egy erős, biztos, fel nem forgatható alapra helyeztetve, jövődre nézve hazájában fenntarthassa, melyeket nyilván ki is mondott.

6-ra. Báró Wesselényi Miklós ur azon szavakat, melyekkel vádoltatik s melyek a jelen kérdésben vannak, úgy, a mint ott állanak, soha nem mondotta. Azok az ő lelkes, jóra törekvő beszédének lelketlen s minden okoskodási rendtől megfosztva kicsipegetett részecskéi ármány-főtől téve ily fekete szerkezetbe. Báró Wesselényi Miklós ur azt soha sem állította, de nem is mondotta, hogy a népet ingerlené a kormány s azt állítani beszéde okoskodási körén kívül lett volna. Azon szomorú következtéseket előadá, mint feljebb is érintém, melyek az V-ik törvényczikk megtagadásából eredhetők, s figyelemzeté a nemességet a nép és közte lehető veszedelmes helyzetre, melyből aztán csak a kormány szabadíthatja meg; de azt, hogy erre nézve a kormány ingerlőleg dolgozna, távolról sem érdeklé; „nép zsirja“, ezen kifejezést a tekintetes Uray Bálint másod alispány urhoz intézett feleletje végén tisztán kifejté báró Wesselényi Miklós ur s nyilván kimondá, hogy azon az adót, a katonai élelményezésbeli milliókra menő veszteséget és az

urbéri teljesítendőket érti, melyekből mind a kormány, mind a nemesség él, melyeket az adózó nép köztudomás szerint alig tud teljesíteni.

Mely e szerint tett vallomásaim rendéről adom e jelen kezem aláírásával s szokott pecsétemmel megerősített bizonyáglevelemet. Költ Sz.-Váralján, márczius 13. 1838. Vörösmarty Károly m. k. (P.H.) Eredetiségét bizonyítjuk. Krassón, 21. junius 1838. Darvay Ferencz m. k. tekintetes Szathmár megye főszolgabirája (P.H.) és főesküdtje Ternyey János m. k. (P.H.)

27-ik számhoz 22. tanu.

Alól is megírt Oláh Mihály nemes Szathmár vármegye főszolgabirája tekintetes Darvay Ferencz ur és esküdt társa által a méltóságos báró Wesselényi Miklós ur ő nagysága ügyében előmbé adott kérdőpontokra hit alatti teendő felelet végett az előmutatott törvényes parancsolatnál fogva a felszólítás következésében letett hitem után ezeket bizonyítom:

Az 1-ső pontra. Nemes Szathmár vármegyének 1834-ik esztendei Karácson hava 9-én tartatott közgyűlésén mint azon időbeli megyei esküdt jelen voltam.

A 2-ra. A gyűlés kezdetével első alispány tekintetes Kölcsei Kende Zsigmond ur a megye rendeihez üdvözlő beszédet tartott s arra az illető jegyző visszafelelt, ezután csöndesség lón s felolvastatott az országgyűlési követ uraknak a mult 1834. év november 18-ról költ s az országgyűlés menetelét a kelés napjáig érdeklő tudósítások. Mely felolvastatván, másodalispány tekintetes Uray Bálint ur a nélkül, hogy a követ urak ezen relatiójokat különösen érdeklette volna — a szolgálatok örökös megválthatását — minden egybeköttetés nélkül egyszerre azon kezdé beszédét, hogy a rendek továbbra is az urbéri V-ik czikkelyre nézve a november 10-én hozott végzésök mellett állhatatosan maradnának meg. Ekkor báró Wesselényi Miklós ur is felállott és szólani akart, de a nélkül, hogy szóláshoz juthatott volna, ketté vágta beszédét az elnök első alispány ur, azt adván elő, hogy a követ uraknak még egy relatiójok volna s az olvastatna fel elébb.

A méltóságos báró látván, hogy a második alispány ur, minekelőtte az országos követi tudósítás felolvastatott volna, egész figyelemmel kihallgattatott, s egyedül ő lenne az, kit a közönség kihallgatni nem akarna, jöllehet a teremben jelen volt sokaságnak egy számos része szünetlenül kiabálta volna is: „halljuk a bárót“, mégis ki nem hallgattatott, kérte az első alispány urat, hogy a csendességet elnöki tekinteténél fogva állítaná helyre; de a felzudult sokaság közt a zajt csillapítani nem lehetvén, az egész csendesség megzavarójának a báró nézetetett s ellene mint csendesség megzavaró ellen a tiszti főügyész Szerdahelyi Pál ur által az actió feltételet s elnök alispány urnak bemutatattott. Melyek után a méltóságos báró ujra esedezett az elnök ur előtt, hogy addig méltóztatna a csendességet helyreállítani, mig csak három szót kimondhatna; de midőn az egybegyűlt s neki hevült sokaságnak lármás kiabálásaitól azt sem vihethé véghez, utoljára, a mit előadni akart, egy kis papirosra jegyezte fel s úgy mutogatta az ott hozzá közel állóknak, mely darabocskára papirosra, a mint magam is olvastam, nem volt egyéb írva, mint az: „olvastassék a tudósítás“, s így azután a szinte két óráig tartó zajos lármának vége szakadt s az actiót, ámbár báró Wesselényi annak felvételét maga is kívánta — a rendek azt helytelennek találván — félre vetették.

A 3-ra. Helyreállván a csendesség, az országgyűlési követ uraknak november hónap 25-ről költ és az urbéri V-ik czikkely tárgyában érkezett relatiójok olvasódott fel, mely elvégeztetvén, tekintetes Kölcsey Ferencz ur mint az azon 9-ik decemberi gyűlésen jelen volt egyik országgyűlési követ ur, a követi előterjesztésben érdeklött s az örökös megválthatás ellen adott, azt megtagadó megyei pótló utasításnak megváltoztatását s annak visszahuzását élő szavakkal próbálta fontos okokkal a közgyűlés színe előtt eszközölni.

Ezen tárgyban ugyancsak báró Wesselényi Miklós ur is hosszu beszédet tartta; megmutatta a többek közt, mennyire emlékezem, hogy az örökös megváltási principium elfogadásával mennyivel nem fog a bir-

tok bece feljebb emelkedni, továbbá, hogy sok nemes vagyón a megye kebelében, a ki jobbágytelken lakik, s ezeknek java azt kívánja, hogy az örökös megváltás principiuma elfogadtassék, egy szóval azon volt, hogy a megye rendei által e tárgyban a 10-ik novemberi gyűlésben hozott s a követ uraknak adott utasítások visszahuzattassanak s az örökös megváltás principiumai mellett szavazni adasson nekik utasításul. Ezen beszédje s javallata a méltóságos bárónak többekben annyi megelégedést talált, hogy azt hangos „éljen“ kiáltás követte. De azért a rendek továbbra is az V-ik articulus iránt adott előbbeni utasításunknál állhatatosan megmaradtak.

A 4-re. Báró Wesselényi Miklós a felség szent személye ellen nemcsak semmi sérelmet nem szólt, de mikor tekintetes Uray Bálint alispány ur által (ki azt vélte, hogy a kormány név alatt a királyi felséget érti) megszólíttatott volna, nyilván s élő szóval magyarázta a fenntisztelt báró, hogy a királyi felség sérthetetlen személyét sem a jelen alkalommal, sem máskor nem érdekelte, s mint egyik leghivebb alattvalója, mindég tisztelettel emlékezik róla, hanem a kormányon érti a dicasteriumokat s tanácsosokat.

Az 5-ik pontra. Báró Wesselényi Miklós beszédében semmi lázító nem volt, sem a királyi felség, sem a kormány, sem a haza alkotmánya ellen legkevesebbé sem ingerelt, beszédjéből nyilván kitéstett, hogy közcsendet és békét óhajt s ezen czélnak elérésére az örökös megváltást elmulthatatlanul szükségesnek tartja.

A 6-ik pontra: A kérdéses szavakat báró Wesselényi nem mondotta. Ő arra figyelmeztette a rendeket, hogy ha magok tagadják meg az örökös megváltást, a nép a nemesség ellen gyűlöletes indulattal viselkedne s a kitérés esetében csak a kormány lehetne szabadító.

Ezen vallomásomat pedig annál tisztább lelkesmerettel tettem, mivel az egész gyűlés alatt a báróhoz közel állottam s beszédeire figyelmezttem. Költ Farkasszón, mart. 15-én 1838 esztendőben. Oláh Mihály m. k. (P.H.) Eredetiségét bizonyítjuk. Krassón, június 21-én 1838. Nemes Szathmár vármegye

főszolgabírája Darvay Ferencz m. k. (P. H.)
főesküdtje Ternyey János m. k. (P.H.)

27-ik számhoz 23. tanu.

Alóliert nemes Szathmár vármegye tekintetes Darvay Ferencz ur s esküdt társa által felszólíttatván, hogy az általok előmutatott s királyi személynök Sáardi Somsich Pongrácz ő méltósága aláírása alatt báró Wesselényi Miklós ő nagysága részére a folyó évi Boldogasszony hava 31-ik napján kiadatott kényszerítő parancsolat értelmében az előmbe adott kérdőpontokra hitletétel mellett adnék feleletet, mely felszólítás következtében az irt királyi parancsolatnak hódolva, letett hitemmel erősített tudományomat az adott kérdőpontokra lelkesmeretesen következőleg nyilatkoztatom. Ugyanis az:

1-re. Nemes Szathmár megye rendei által 1834-ik évi Karácson hava 9-én tartatott közgyűlésben ott voltam, nem jelentem ugyan meg pontosan a gyűlés kezdetekor, hanem akkor, a mikor már a gyűlés teremében a szokatlan lárma hangzott, a honnan —

A 2-ra. Sem az elnök által mondani szokott megnyitó beszédet, sem a megyei országgyűlési követektől érkezett kétrendbeli tudósítások közül a már akkor, mint másoktól megértettem, felolvasott elsőbb tudósítást nem hallottam, valamint azt sem mondhatom meg öntudományom után, hogy a gyűlésben ki szólalt meg először és mit beszélt, hanem azt tulajdon szememmel láttam, hogy a terembe érkeztemkor báró Wesselényi Miklós ő nagysága a tábla mellett fennállott s beszélni akarván, sokszori ismétlésével ezen szavaknak: „Tekintetes Rendei!“ próbát tett; de mindannyiszor, valahányszor e szót kimondotta, egy része a kiáltozó néptömegnek azonnal „olvastasson“-t, más része pedig „halljuk a bárót“ kiáltozott. Látván tehát báró Wesselényi ő nagysága, hogy beszédhez nem kezdhet, elnök alispány ur felé fordulván, kérte, hogy csöndet parancsolván, beszédhez juthatását eszközölje; de minden próba sikeretlen lön, mert minekutána látta a báró Wesselényi ellen szegült része a gyűlésnek, hogy a báró beszélhetéssel jogához állhatatosan ragaszkodik s még most is szüntelen erőlködik szólni, ellene tele torokkal fiscalis

actiót ordítozott, mit is a tiszti ügyészek közül az egyik csakugyan feltéve, elnök alispány urnak bemutatott. Ez alkalommal báró Wesselényi Miklós ő nagysága már csupán két kimondandó szava kihallgatására kérte a neki bőszüve kiabálókat, s mikor ezen két szónak csendességgel kihallgatására nem bírhatta őket, papirosra nagyobb betűkkel írta ezen szavakat: „olvastassék a tudósítás“, feltartva szerteszt a teremben mutogatta, mire a szinte két óráig folyton folyva tartott éktelen nagy lárma után végre csakugyan csendesség keletkezvén s a báró Wesselényi Miklós ő nagysága ellen feltett kereset helytelennek közakarattal kijelentvén, az országgyűlési követeknek az urbéri 5-ik törvényczikkely iránt a november 10-én tartatott közgyűlésből küldött pótló utasításra érkezett tudósításuk, melyben az örökös megválthatás ellen adott utasításukat kívánták változtatni, felolvastott, melynek felolvasása után a —

3-ra. Az ezen gyűlésen épen jelen volt országgyűlési egyik követ, ugyancsak a követi tudósítás tárgyában báró Wesselényi Miklós ő nagysága is igen nyomós beszédet tartott s fontos okokkal mutogatta az örökös megválthatási elv elfogadásából áradandó jótékony hasznokat, előadta nevezetesen azt, hogy az által a fekvő javak becse mily szembetűnő nevedést nyerend, üdvös célja kivivhatására azt sem hallgatván el, hogy a megyében urbéri telkeken lakó számos nemes családok találtatnak, szaporodás által jövendőben olyan telkekre még számosabban szorulhatnak, az ily helyzetű nemesség önjava kívánja tehát azt, hogy az örökös megváltás elve elfogadtassék, s szorososan e tárgy körül forogván a tisztelt báró vezérfonala, azon törekedett, hogy a megye rendeit adott utasítások visszavonására bírassa. Lelkes beszéde a tisztelt bárónak hogy közkedveséget nyert, bizonyos [az azt követett hangos „éljen“ kiabálásokból. A —

4-re. Báró Wesselényi Miklós ő nagysága hogy ezen alkalommal mondott beszédeiben avagy akármikor is a koronás felség szentséges személye s a királyi méltóság ellen valamit szólott volna, most és soha sem hallottam, nem is emlegette a királyi felséget, hanem beszédében mindenütt kormány ne-

vezettel élt; a, honnan másod alispány ur szavaira ily tiszta értelmű világos nyilatkozással válaszolt, hogy ő megkülönbözteti a felség szentséges személyétől a kormányt s a kormány nevezet alatt nem a koronás fő személyét, hanem annak támaszait s tisztviselőit érti ugy most, valamint mindenkor, ugyanekkor magyarázta félremagyarázhatlan szavakkal, hogy ő a nép zsirján érti az adót, katona élelmezési veszteséget, az urbéri adózásokat, melyek a kormány s földes urak részökre szoktak fordíttatni. Az —

5-re. Báró Wesselényi beszédében semmi lázításra czélzó előadás nem volt, sem az ország státusait egymás, sem a megye rendeit a királyi felség, kormány s hazai alkotmány ellen nem ingerlette, sőt inkább beszédei egész tartalmokban czélja szerént azt mutogatta, hogy az urbéri V-ik cikkely elfogadásával az országnak mostoha helyzetüknél fogva külön felekezeti lakosai közt az állandó egyetértés és örökös békesség változhatatlan alapra fog tétetni. A —

6-ra. Az ezen pontbeli kitéltet oly értelemben, mint előttem felolvastattott, báró Wesselényi ő nagysága nem mondotta s ily értelművé a báró beszédéből vétkes elmagyarázás által hibásan rekesztetett. A báró beszédebéli okoskodásnak teljes tartalma ugyanis oda lévén intézve, hogy a kérdéses törvényczikkely elfogadásából mi jótékony haszon hárulhat kivétel nélkül a haza minden lakósa, ellenben az örökös megválthatás megtagadása által mi borzasztó veszedelem következhetik az elkeseredés miatt kitorhető sokkal nagyobb számu néposztálytól az ország lakósa azon kevesebb részére, kiknek tulajdoníthatja ezen boldogító törvény létesülhetése megtagadását, csupán ezen lehető siralmas eset elhárítása tekintetéből is az érintett törvényczikkely elfogadását s az adót pótló utasítás megváltoztatását sürgette s azt mondotta, hogy a vad kitorés esetében egyedül csak a kormány lehet szabadító. Azt pedig, mintha a kormány ingerlené a népet, még gyaníthatólag sem érdekelte, de következetlenség hibája nélkül nem is érdekelhette. Költ Krassón, márczius 17-én 1838. Kászonyi Pál m. k. (P.H.) Eredetiségét elismerjük. Krassón, június 21-én

1838. Nemes Szathmár megye főszolgabírája Darvay Ferencz m. k. (P.H.) és főesküdt Ternyei János m. k. (P.H.)

A 27-ik számhoz 24. tanu.

Alábbirt tekintetes nemzeti vitélő Darvay Ferencz főszolgabíró és Ternyei János főesküdt urak által előmutatott királyi kényszerítő parancsolat következtében letett hitem után az f.) alatt előmbe adott kérdőpontokra ezekben teszem vallomásomat:

1-ször. A múlt 1834-ik évi december 9-ik napján ezen tekintetes nemes Szathmár vármegyének Nagy-Károly mezővárosában tartott közgyűlésében jelen voltam.

2-szor. Letett hitem szerint vallhatom, hogy a mikor megyénk első alispánja tekintetes Kölcsei Kende Zsigmond ur a gyűlést megnyitotta volna, jól emlékezem, hogy a tisztelt elnök ur az akkori országos tekintetes követ két rendbéli hivatalos tudósításokat adta által felolvasás végett Matay Antal notarius urnak, ki is a mint az egyiket felolvasta volna, tekintetes Uray Bálint másod alispány ur csakhamar felállott és az említett országos követek hivatalos tudósítására ezen szavakat mondotta: „Ugy tartom, Tekintetes Rendek, hogy a múlt november 10-én tartatott közgyűlésünkben elég megfontolással való bő utasítást küldöttünk követeinknek, ugyanazért a mellett maradhatunk is. Melyre a tisztelt alispány ur részén volt sokaság „éljen“ kiáltások után mind azt lármázták, hogy „maradjunk,“ „maradjunk!“ Ekkor méltóságos báró Wesselényi Miklós ur is felállván, beszélni akart, de szóra sehogyszem jöhetett, mert tekintetes első alispány urnak mint előülölőnek a gyűlés folyamatjának azon hirteleni elrendelésével, hogy előlegesen az országos gyűlési tárgyak olvastassanak fel, tekintetes Gabányi Sándor első alszolgabíró ur a jegyző urnak azt mondta: „olvasson notarius ur,“ s ő utána tele torokkal az ezen részen volt sokaság is a notarius urat sürgette az olvasásra és csak azért, hogy a tisztelt báró ő nagysága, ki több ízben a tekintetes első alispány urat tartozott tisztelettel megkérte, hogy parancsoljon csendességet, szóra ne jöhessen, továbbá arra is

jól emlékezem, hogy a tisztelt báró ő nagysága még arra is megkérte tekintetes első alispány urat, hogy engedje meg, hogy csak három szavakat mondhasson, de tisztelt alispány ur elnöki szava szerint tett határozásához ragaszkodván, a báró ő nagyságát szóra jönni sem maga meg nem engedte, sem a csendesség parancsolásával a szóra jöhetést nem eszközölte. A báró ő nagysága, a mint először a székéből felkelt, mindég állott és hol a tekintetes elnök urat, hol a tekintetes rendeket egész tisztelettel kérte, hogy engedjék szóra jönni, az ezen részen álló sokaság a notarius urat sürgette az olvasásra. Ezen időközben a szokatlan láрма közt csak egyedül azon okon, hogy a báró ő nagysága beszélni kívánt, nem láttatván megvárni akarni az elnöki határozás szerint az országgyűlési tárgyaknak felolvastatását, ellene az ezen részen álló csupa vexából széktörést és tisztíkeresetet kiabált, a mint hogy a tisztí főügyész a keresetlevelet be is nyújtotta tekintetes elnök urnak, melyet is látván a méltóságos báró ur, mondotta, hogy ő is megengedi, hogy a notarius ur olvasson. Ekkor a tüzes sokaság kívánta felolvasatni a tisztí keresetlevelet, hanem az, mivel a tekintetes elnök ur és az előbbkelő táblabíró urak a széktörésnek helyét nem látván, noha azt a sokaság lármájára a báró ő nagysága felolvasatni is kérte volna, fel nem olvastatott. Ezzel megszűnván a sokaság rendkívüli lármája, mely tüzes volt, az elnöki elrendelés szerint az országos gyűlési tárgyak se szerint a relatió is felolvasatott, miután a —

3-ra. Előbb tekintetes Kölcsey Ferencz főjegyző s táblabíró ur beszélt, utána aztán a tisztelt báró ő nagysága kezdett beszélni, az urbéri tárgyban hozandó V-ik cikkelyt a tekintetes rendek által elfogadtatni ajánlván; de mivel, a mint feljebb is mondám, a tüzes sokaság és a többek közt tekintetes Kovács László táblabíró ur, ugy mások is, csak hogy ő nagyságát, a mire a gyűlés előtt való estve a Szarvas és Csillag vendégfogadóknak, a kik jelen voltak, készültek, zavarba hozhassák, beszédjébe gyakran belevágtak; szóval egyik is, másik is kapkodták, annál fogva mivel szóra jönni sem igen engedték, beszédjére mint más-kor nem „vivát“-oztak.

(Folytatása következik.)